

Eksperyment procesowo-kryminalistyczny w Polsce i w Niemczech. Zarys problematyki porównawczej

KATARZYNA JAGODZIŃSKA

Katedra Kryminalistyki

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Co do celów oraz funkcji eksperymentu nie ma zasadniczych różnic, między polską a niemiecką praktyką organów ścigania. Analogie istnieją również w granicach organu przeprowadzającego eksperyment, współzależności procesowo-kryminalistycznej, a także techniczno-taktycznych zasad jego przygotowania oraz wykonania.

Nie oznacza to jednak, że praktyka procesowo-kryminalistyczna polska i niemiecka są identyczne. Rozbieżności występują w kwestiach szczegółowych, takich jak unormowanie prawne, niespójność terminologiczna w materii zarówno definicji samej czynności, jak i jej cech charakterystycznych, metod przeprowadzania eksperymentu oraz wymogów jego utrwalania.

Podobnie jak w polskim, tak i w niemieckim systemie prawnym, w kwestii eksperymentu procesowo-kryminalistycznego występuje wyraźna rozbieżność terminologiczna. Eksperyment procesowy bywa w praktyce oraz w literaturze polskiej nazywany różnie. Spotkać można takie określenia, jak: „eksperyment śledczy”, „eksperyment karno-procesowy”, „eksperyment kryminalistyczny”, „eksperyment taktyczny”, „eksperyment dochodzeniowy”, „eksperyment sądowy”¹.

¹ Por. bliżej na ten temat: S. Rybarczyk, *Eksperyment jako dowód w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 9–10.

Błędem jest utożsamianie niemieckiego określenia *das Experiment* z eksperymentem w znaczeniu procesowo-kryminalistycznym. W doktrynie niemieckiej bowiem pod pojęciem *das Experiment* kryją się czynności kryminologiczne, sprawdzające czynniki kryminogenne danego środowiska, jak np. eksperymenty *Zimbardos*². Najbliższym pojęciowo odpowiednikiem eksperymentu w rozumieniu procesowo-kryminalistycznym jest określenie *die Tatrekonstruktion*, czyli rekonstrukcja czynu. Zamieniane używane są także określenia *Rekonstruktion des Tathergangs* (rekonstrukcja przebiegu zdarzenia) oraz *Rekonstruktion* (rekonstrukcja).

W leksykonie kryminalistycznym istnieje termin *Untersuchungs-experiment*, co oznacza jednak eksperyment śledczy, który należy odróżnić od rekonstrukcji³.

W doktrynie niemieckiej w ogóle nie istnieje jednolite zapatrywanie, co należy rozumieć pod owym pojęciem *Tatrekonstruktion*⁴. W obliczu licznych rozbieżności oraz prób sformułowania definicji eksperymentu, najpełniej istotę oraz funkcję tej czynności oddaje określenie A. Büringa. Według niego, eksperyment (w postaci rekonstrukcji czynu) to twierdzenie o toku wydarzenia na podstawie i za pomocą praktyczno-technicznego odtworzenia tegoż wydarzenia z uwzględnieniem faktów (dat) oraz/ lub wysuniętych hipotez⁵. Na ową czynność składają się dwa aspekty, niematerialny oraz materialny, co podkreśla R. Herren⁶. W literaturze niemieckiej niematerialna rekonstrukcja czynu (*die geistige Tatrekonstruktion*) jest traktowana jako konieczny element, założenie, na którym opiera się rekonstrukcja materialna, faktyczna (*die materielle Tatrekonstruktion*). Niematerialna rekonstrukcja rozumiana jest jako skutki zdarzenia w szerokim znaczeniu. W *stricte* materialnym ujęciu natomiast chodzi o praktyczno-techniczne odtworzenie domniemywanego przebiegu zdarzenia celem weryfikacji założonych wersji⁷.

² R. Bertel, *Grundlage der Kriminalistik/Kriminologie*, VDP 2005, s. 30–31.

³ G. Feix, *Kleines Lexikon für Kriminalisten*, Berlin 1965, s. 409; cyt. za A. Rozwadowski, *Eksperyment w procesie karnym*, Warszawa 1970, s. 17.

⁴ A. Büring, *Die geistige und praktische Tatrekonstruktion im Lichte der kriminalistischen Denklehre*, Boorberg 1992, s. 9.

⁵ Tamże, s. 21.

⁶ R. Herren, *Denktraining in Kriminalistik und Kriminologie. Fallanalysen, Lehrbuch der Kriminologie*, Band III, Freiburg 1982, s. 41.

⁷ A. Büring, *op. cit.*, s. 9, 63.

W doktrynie niemieckiej uregulowań prawnych dotyczących eksperymentu w materialnym ujęciu brak. Jest to czynność przeprowadzana w oparciu o zasady taktyki kryminalistycznej. W praktyce niemieckiej do rekonstrukcji czynu zastosowanie mają przepisy Strafprozessordnung (kodeksu postępowania karnego), § 86, 193 oraz 225, dotyczące czynności oględzin, które są wiążące dla sądu⁸.

Użyte w art. 86 StPO określenie „Augenschein” (ogłędziny), jest pojęciem wspólnym dla szerokiej grupy czynności dowodowych⁹. Określenie dowodu z oględzin (*Augenscheinbeweis*) w literaturze niemieckiej dotyczy bowiem każdego dowodu, który nie jest uregulowany odrębnym przepisem. Wyjątek stanowi dowód z dokumentu, świadka lub biegłego¹⁰.

W kwestii uregulowań prawnych w materii eksperymentu zachodzi zatem istotna różnica między prawem polskim i niemieckim. Czynność ta, która w k.p.k. z 1969 r. objęta była art. 186, jest obecnie uregulowana w przepisie 211 polskiego k.p.k. Do 1969 r. nie było jednak w polskiej procedurze karnej przepisu *expressis verbis* dotyczącego eksperymentu. Była to czynność dowodowa nienazwana wprost w ustawie, a traktowana w ramach szeroko rozumianych oględzin. Zatem przed 1969 r. także i w polskiej literaturze eksperyment wyprowadzano z oględzin – jako czynność pokrewną i w ten sposób ustawowo niezabronioną.

Na uwagę zasługuje także fakt, że doktryna polska przewiduje dla eksperymentu dwie formy badawcze, doświadczenie i odtworzenie. Art. 211 k.p.k. stanowi, że „W celu sprawdzenia okoliczności mających istotne znaczenie dla sprawy można przeprowadzić, w drodze eksperymentu procesowego, doświadczenie lub odtworzenie przebiegu stanowiących przedmiot rozpoznania zdarzeń lub ich fragmentów”. Obie te formy eksperymentu mają zatem podstawę procesową. Nie sposób wobec tego byłoby zabronić organowi procesowemu przeprowadzenia doświadczenia, o ile jego realizacja i ocena nie wymagałaby wiedzy specjalnej; a w tym ostatnim wypadku jego przeprowadzenia z udziałem biegłego i uzyskaniem jego opinii. Również do wykonania odtworzenia mogą być niezbędne umiejętności specjalne i czynność będzie wówczas realizowa-

⁸ *Ibidem*, s. 9.

⁹ Löwe-Rosenberg (Dahs), *Strafprozessordnung*, § 86.

¹⁰ A. Büring, *op. cit.*, s. 82, 83.

na przez biegłego albo z jego udziałem. W każdym z tych przypadków (doświadczenia lub odtworzenia) czynność może wykonać także sam organ postępowania. Organ prowadzący może również zastrzec swoje uczestnictwo w czynności (nawet, jak się wydaje, gdy jest to doświadczenie laboratoryjne).

Między doświadczeniem a odtworzeniem zachodzą pewne różnice. Doświadczenie polega bowiem na sprawdzeniu (bez konieczności wiernego odzwierciedlenia sytuacyjnego), czy dane zdarzenie mogło mieć miejsce w danych warunkach oraz czy mogło mieć określony przebieg. Odtworzenie to natomiast rekonstrukcja wycinka rzeczywistości służąca weryfikacji czy konkretnie to zdarzenie zaistniało oraz czy miało właśnie taki, jak się zakłada, przebieg. Istotą odtworzenia, jak sama nazwa wskazuje, jest stworzenie warunków identycznych jak w chwili badanego zdarzenia¹¹.

W prawie niemieckim eksperyment procesowo-kryminalistyczny, w odróżnieniu od eksperymentu śledczego, jest już w nazwie utożsamiany z jedną tylko postacią, mianowicie odtworzeniem, czyli rekonstrukcją czynu (*Tatrekonstruktion*). W związku z tym w toku realizacji oraz przygotowań do eksperymentu istotne jest dokładne odtworzenie warunków panujących w chwili zdarzenia, zarówno obiektywnych (np. szerokości pasa jezdni w sprawie o wypadek drogowy), jak i subiektywnych (np. indywidualnych możliwości dosłyszenia określonego dźwięku przez daną osobę). Identycznymi regułami dla odtworzenia kierują się polskie organy śledcze.

W niemieckiej praktyce kryminalistycznej istnieją trzy metody odtworzenia, czyli rekonstrukcji czynu. Pierwsza z nich, *die Schlussfolgerung*, dotyczy logicznego wnioskowania na podstawie znalezionych na miejscu zdarzenia śladów, przeprowadzonych obserwacji oraz poczynionych spostrzeżeń.

Kolejną metodą jest symulacja (*die Simulation*), mająca za cel wstępne ustalenie przebiegu czynu oraz okoliczności, w jakich do niego doszło.

Finalnie następuje interpretacja zdobytych w drodze wnioskowania oraz symulacji informacji (*die Interpretation*)¹².

¹¹ Por. T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Zakamycze 2005, s. 105–108.

¹² R. Weihmann, *Kriminalistik*, VDP 2005, s. 165.

W polskim systemie prawnym eksperyment przeprowadza organ procesowy prowadzący postępowanie karne. Doświadczenie najczęściej przeprowadzi jednak biegły na zlecenie sądu lub prowadzącego śledztwo¹³. Organ procesowy, w celu sprawdzenia okoliczności mających istotne znaczenie dla sprawy, fakultatywnie wydaje postanowienie o przeprowadzeniu eksperymentu. Zdaniem S. Kalinowskiego, „mówiąc o podmiocie dowodzenia, mamy najczęściej na myśli sąd orzekający. [...] Ten, kto czyni ustalenia faktyczne, czyli wydaje sądy o faktach i ich wzajemnych związkach, jest podmiotem dowodzenia”¹⁴. Podmiot ten jest różny w zależności od stadium postępowania. W postępowaniu przygotowawczym jest nim organ dochodzeniowy, śledczy lub prokurator, w toku rozprawy jest to sąd.

Podobnie jak w polskim, tak i w niemieckim systemie prawnym, decyzję o przeprowadzeniu lub odmowie przeprowadzenia eksperymentu podejmuje organ procesowy prowadzący postępowanie. Do wykonania eksperymentu uprawnionymi są zaś urzędnicy adwokatury państwowej (§ 160 StPO), policja (§ 163 StPO) oraz, najczęściej w sprawach o wypadki drogowe, biegli rzeczoznawcy. J. Fischer zaznacza, że rekonstrukcję czynu można przeprowadzić w ramach oględzin (*Augenschein*) lub wizji lokalnej (*Lokaltermin*)¹⁵. W polskiej procedurze karnej eksperyment przeprowadzany jest w toku postępowania przygotowawczego lub rozprawy głównej.

Cele eksperymentu w prawie niemieckim to unaocznienie toku wydarzenia, dotarcie do prawdy materialnej o badanym zdarzeniu, pozbycie się wątpliwości co do stanu faktycznego w chwili czynu, weryfikacja zeznań oraz odrzucenie fałszywych wersji, jak również uniemożliwienie odwołania zeznań osobie, która przyznała się do dokonania czynu¹⁶.

Podobną funkcję spełnia eksperyment w polskim systemie prawnym, co podkreśla W. Gutekunst. Według niego „istotę eksperymentu taktycznego w kryminalistyce stanowi sprawdzenie przez organ prowadzący po-

¹³ Por. J. Grajewski i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Zakamycze 2003, s. 49.

¹⁴ S. Kalinowski, *Postępowanie karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1963, s. 286.

¹⁵ J. Fischer, *Die Rekonstruktion der Tat*, Kriminalistik 1962, nr 6, s. 269.

¹⁶ R. Herren, *op. cit.*, s. 103 f.

stępowanie karne pewnego stanu rzeczy, np. wiarygodności twierdzenia lub zeznania”¹⁷.

Według J. Fischera starannie wykonana rekonstrukcja stanowi podstawę „przyznania się podejrzanego do winy nie tylko dlatego, że odtworzone zostają okoliczności sprawy, ujawnione dzięki jego wyjaśnieniom, lecz również dlatego, że podczas dokonywania tej czynności podejrzany wskazuje na takie szczegóły terenowe oraz elementy i fazy zdarzenia, które mogą być znane wyłącznie sprawcy danego przestępstwa”¹⁸.

Zdaniem A. Büringa za pomocą eksperymentu można udowodnić, czy badany czyn został popełniony w określonej miejscowości, o danym czasie i w zakładany sposób. Ponadto przeprowadzenie eksperymentu pozwala na usunięcie sprzeczności występujących między wyjaśnieniami podejrzanego a zeznaniami ofiary, czyli na weryfikację ewentualnego przyznania się sprawcy do zarzucanego mu czynu. Wykonanie eksperymentu ułatwia bowiem sprawdzenie technicznych oraz praktycznych możliwości dokonania czynu. W drodze eksperymentu dochodzi niekiedy do ujawnienia nowych dowodów¹⁹.

Zamierzeniem eksperymentu, w praktykach karnych obu państw, jest zatem nie tylko dostarczenie wiarygodnego dowodu, lecz również uniemożliwienie odwołania wcześniejszych zeznań poprzez unaocznienie oskarżonemu bezcelowości zaprzeczania ustalonej wersji zdarzenia²⁰. Jeśli bowiem oskarżony w toku starannie oraz prawidłowo przeprowadzonych czynności nie kwestionował ani nie starał się zmieniać wcześniejszych wersji i ustaleń, a wynik eksperymentu jednoznacznie wykazuje, że odtwarzane zdarzenie miało taki właśnie, jak się zakłada przebieg, to późniejsze próby odwoływania, zmiany lub stwarzania nowych zeznań mogą świadczyć co najwyżej o niewiarygodności podejrzanego²¹.

¹⁷ W. Gutekunst, *Kryminalistyka*, Warszawa 1959, s. 219. Por. także: B. Hołyst, *Kryminalistyka*, wyd. X, Warszawa 2006.

¹⁸ J. Fischer, *op. cit.*, s. 269; cyt. za S. Rybarczyk, *op. cit.*, s. 20.

¹⁹ A. Büring, *op. cit.*, s. 65.

²⁰ Na temat dowodu por. S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, s. 574; M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955, s. 37–38; S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2003, s. 340; M. Lipczyńska, A. Kordik, Z. Kegel, Z. Świda-Łagiewska, *Polski proces karny*, Wrocław 1975, s. 186–187.

²¹ S. Waltoś, *op. cit.*, s. 395.

Cele eksperymentu w doktrynie polskiej spełniają czynności o charakterze procesowym. Działania te podlegają jednakże metodom, technikom oraz taktynom badawczym zmierzającym do wykrycia, ujawnienia oraz zabezpieczenia zebranego materiału dowodowego. Na eksperyment składają się zatem także czynności kryminalistyczne. Owa kombinacja wpływa na dwojaką, procesowo-kryminalistyczną naturę eksperymentu²².

W praktyce niemieckiej realizacja eksperymentu zachodzi według zasad taktyki kryminalistycznej. Następstwem wielu tych kryminalistycznych czynności są skutki procesowe. W niemieckim systemie prawnym, analogicznie jak w polskim, kryminalistyka spełnia zatem rolę służebną, jest narzędziem realizacji celów procesu karnego.

Najczęściej w praktyce wykonywanymi formami eksperymentu w Polsce są badania sprawdzające możliwość dokonania jakiegoś czynu. Prowadzone są one w szczególności w sprawach o przestępstwa przeciwko mieniu w celu zbadania możliwości włamania, a następnie kradzieży. Eksperyment przeprowadza się równie często w przypadku przestępstw drogowych. W tego typu sprawach przeważnie sprawdza się możliwość zatrzymania pojazdu w określonych warunkach drogowych i atmosferycznych, długość drogi hamowania, jak również sam przebieg zdarzenia. Eksperyment wykonuje się także w sprawach o przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko porządkowi publicznemu, przeciwko obowiązkowi pełnienia służby wojskowej, w przypadku przestępstw służbowych oraz wypadków śmiertelnych²³. Eksperymenty przeprowadza się ponadto w celu sprawdzenia możliwości widzenia, słyszenia lub dokonania określonego czynu, a także z zamiarem zbadania mechanizmu powstawania śladów bądź przebiegu zdarzenia.

W doktrynie niemieckiej nie ma jednolitego zapatrywania co do kwestii, w jakich przypadkach powinno się realizować rekonstrukcje zdarzenia²⁴. Według E. Döhringa eksperymenty przeprowadza się najczęściej w sprawach o zdarzenia drogowe oraz w okolicznościach, gdy zachodzi wątpliwość co do prawdziwości złożonych zeznań, są one niepełne lub

²² Por. M. Cieślak, *Proces karny* (skrypt, cz. III), Kraków 1953, s. 22; S. Kalinowski, *Postępowanie karne. Zarys części szczególnej*, Warszawa 1964, s. 7.

²³ S. Rybarczyk, *op. cit.*, s. 69.

²⁴ A. Büring, *op. cit.*, s. 63.

istnieje obawa, że mogą zostać wycofane²⁵. K. Zbinden zauważa, że nierzadko eksperymenty wykorzystywane są w sprawach o przestępstwa przeciwko mieniu społecznemu; dotyczą one w szczególności włamań i kradzieży²⁶. J. Fischer natomiast wymienia przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (morderstwa) jako te sprawy, w których notorycznie przeprowadza się eksperymenty²⁷. J. Brack oraz N. Thomas uważają, że poprzez precyzyjną, balistyczną rekonstrukcję ustalić można, czy doszło do morderstwa, samobójstwa czy też wypadku²⁸.

Zarówno w polskiej, jak i w niemieckiej praktyce kryminalistycznej zasadą jest, aby liczba osób biorących udział w eksperymencie była jak najmniejsza, co gwarantuje sprawniejszy przebieg czynności²⁹. W literaturze niemieckiej dotyczącej eksperymentu podkreśla się konieczność zachowania szczególnej ostrożności przy przeprowadzaniu eksperymentu z udziałem podejrzanego³⁰. Powinien on mieć zapewnioną swobodę ruchów i działania podczas eksperymentu. Nie należy udzielać wskazówek podejrzanemu; ma on zademonstrować odtwórczą czynność sam. Zaleca się jednak uważną obserwację podejrzanego, aby móc w porę odróżnić celowo fałszywą rekonstrukcję czynu. Nierzadko podejrzany pilnowany jest przez funkcjonariuszy policji wraz z psem policyjnym³¹. Ma to zapobiec ewentualnej ucieczce w przypadku rekonstrukcji dokonywanych na otwartej przestrzeni.

Podobnie jak w Polsce, tak i w Niemczech, staranne przygotowanie eksperymentu to jeden z najważniejszych czynników gwarantujących prawidłowy przebieg oraz skuteczność tego środka dowodowego. Do najważniejszych czynności przygotowawczych należy określenie charakteru oraz celu eksperymentu, czasu i miejsca jego wykonania, kręgu osób

²⁵ E. Döhring, *Die Erforschung des Sachverhalts im Prozess. Beweiserhebung und Beweiswürdigung. Ein Lehrbuch*, Berlin 1961, s. 322f.

²⁶ K. Zbinden, *Kriminalistik*, C.H. Becksche Verlagsbuchhandlung, München–Berlin 1954, s. 107f.

²⁷ J. Fischer, *op. cit.*, s. 269.

²⁸ J. Brack, N. Thomas, *Kriminalistik. Grundriss kriminalistischer Erkenntnisse und Prüfungsaufgaben mit Lösungen*, Stuttgart–München–Hannover 1983, s. 73.

²⁹ Por. m.in.: R.A. Stefański [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, pod red. Z. Gostyńskiego, Warszawa 1998.

³⁰ J. Fischer, *op. cit.*, s. 270.

³¹ A. Büring, *op. cit.*, s. 75.

oraz przedmiotów niezbędnych do jego realizacji, a także zabezpieczenie miejsca wykonania eksperymentu i poinstruowanie uczestników co do ich roli.

W praktyce niemieckiej prowadzi się ponadto tzw. kalendarz przebiegu czynności (*Ablaufkalender*), który określa m.in., w jakiej kolejności powinny być zadawane poszczególne pytania oraz które fragmenty rekonstrukcji należy zarejestrować aparatem fotograficznym lub nagraniem³². Powinność ta wynika ze wskazań niemieckiej taktyki kryminalistycznej. Praktycy i śledczy polscy kierują się identycznymi wskazaniami.

Istotny pod względem taktyki kryminalistycznej jest również wybór właściwego czasu na przeprowadzenie eksperymentu. Powstaje zatem pytanie, czy rekonstrukcje należy wykonać przed postępowaniem sądowym czy w jego trakcie.

J. Fischer zaleca natychmiastowe przeprowadzenie eksperymentu w przypadkach, kiedy istnieją niejasności dotyczące miejsca zdarzenia lub gdy jest ono całkowicie nieznane, jak również w razie odkrycia zwłok. Warunkiem jest uprzednie przesłuchanie podejrzanego i uzyskanie od niego niezbędnych informacji. Rozwiązanie takie pozwala na uniknięcie niebezpieczeństwa zmiany złożonych uprzednio wyjaśnień lub ich cofnięcia, w razie gdyby okazały się one fałszywe w obliczu przeprowadzonej, w postaci eksperymentu, weryfikacji dowodów³³. Ostrzega się jednak przed zbyt szybką, natychmiastową rekonstrukcją zdarzenia w obawie przed zatarciem śladów. Należy poczekać z przeprowadzeniem eksperymentu do czasu zabezpieczenia miejsca zdarzenia, zebrania materiału dowodowego, jak również utrwalenia zastanego stanu faktycznego za pomocą szkiców, zdjęć i zapisu za pomocą sprzętu rejestrującego obraz i dźwięk³⁴.

J. Fischer podkreśla, że eksperyment jest czynnością taktyczną, której przeprowadzenie wymaga uwzględnienia zarówno etapu procesu karnego oraz jego celu, jak również osobowości i możliwości (predyspozycji) podejrzanego³⁵.

³² Tamże, s. 68.

³³ J. Fischer, *op. cit.*, s. 269f, 270.

³⁴ A. Elster, H. Lingemann, *Handwörterbuch der Kriminologie und der anderen strafrechtlichen Hilfswissenschaften*, Band II, Berlin–Leipzig 1936, s. 773.

³⁵ J. Fischer, *op. cit.*, s. 270.

Prawidłowe utrwalenie przebiegu i wyników czynności eksperymentalnej gwarantuje wartość dowodową przeprowadzonej czynności. Rzetelna dokumentacja ma istotne znaczenie także dla podmiotów, które osobiście nie brały w nim udziału. Daje im bowiem możliwość zapoznania się z zebranym i zweryfikowanym materiałem dowodowym.

Zgodnie z piątym punktem art. 143 k.p.k. podstawowym sposobem dokumentowania przebiegu eksperymentu oraz jego wyników jest protokół. Przebieg czynności dowodowych postępowania przygotowawczego może zostać utwalony także za pomocą urządzeń technicznych, na taśmie magnetofonowej, magnetowidowej, filmowej lub innych technik utrwalenia obrazu i dźwięku. Tego rodzaju utrwalenie obrazu lub dźwięku nie może zastąpić protokołu. W przypadku rejestracji audiowizualnej protokół można jednak ograniczyć do najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących udział w czynności procesowej. Utrwalenie obrazu i dźwięku, a także przekład rejestracji dźwięku (którego dokonanie jest powinnością) mają charakter wyłącznie załącznika do protokołu³⁶. Rejestracja obrazu lub dźwięku pełni w stosunku do protokołu funkcję pomocniczą i przede wszystkim kontrolną (SN I KR 135/83, niepublikowane)³⁷.

W niemieckiej procedurze karnej nie ma norm dotyczących protokolowania samej czynności eksperymentu³⁸. W kwestii protokołu zastosowanie mają przepisy dotyczące oględzin (§ 168 oraz 168a StPO). Protokół powinien zawierać oznaczenie miejsca oraz czasu czynności, dane osób biorących w niej udział, wynik przeprowadzonej rekonstrukcji, podpisy uczestników, a także stwierdzenie innych okoliczności dotyczących przebiegu eksperymentu³⁹. Podstawową formą rejestracji czynności rekonstrukcji w praktyce niemieckiej jest zapis obrazu i dźwięku. Protokół stanowi uzupełnienie złożonych przez oskarżonego wyjaśnień.

Różnice w materii eksperymentu wynikają z odrębnej praktyki oraz kultury prawnej porównywanych systemów prawnych. Rozbieżności te nie mają jednak znaczącego wpływu na rolę oraz znaczenie eksperymentu jako dowodu w procesie poznawczym. Nie wydaje się uprawnione stwierdzenie, który system jest w realizacji tego dowodu bardziej, a któ-

³⁶ Por. bliżej na ten temat: L.K. Paprzycki [w:] *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, t. I, Zakamycze 2003, s. 378.

³⁷ T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Zakamycze 2000, s. 147.

³⁸ J. Fischer, *op. cit.*, s. 271.

³⁹ A. Büring, *op. cit.*, s. 93.

ry mniej skuteczny. Faktem jest, że eksperyment jako środek dotarcia do prawdy materialnej o badanym zdarzeniu, którego wartość poznawcza oraz możliwości wykorzystania jego wyników są przecież ogromne, jest wciąż niedoceniany. Wskazuje to na potrzebę poświęcenia temu zagadnieniu większej uwagi.